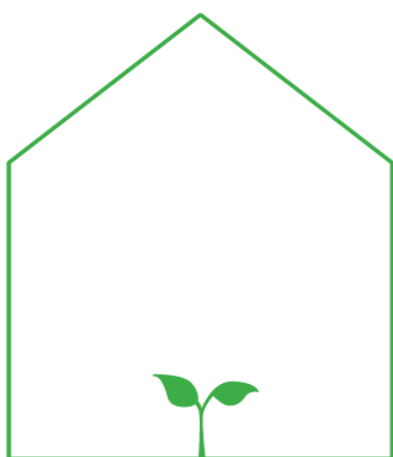

Pædagogisk læreplan for Børnehuset Dalgården 2023

Børnehuset Dalgården

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for vores pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen er et levende dokument, som kort beskriver vores pædagogiske overvejelser og refleksioner med eksempler, der er retningsgivende for det daglige pædagogiske arbejde.

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Den pædagogiske læreplan udarbejdes med udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag samt de seks læreplanstemaer og de tilhørende pædagogiske mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børns læring.

Rammen for at udarbejde den pædagogiske læreplan er dagtilbudsloven og dens overordnede

formålsbestemmelse samt den tilhørende bekendtgørelse. Loven og bekendtgørelsen er udfoldet i publikationen [Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold](#) som findes på emu.dk. Publikationen samler og formidler alle relevante krav til arbejdet med den pædagogiske læreplan.

Hvem er vi?

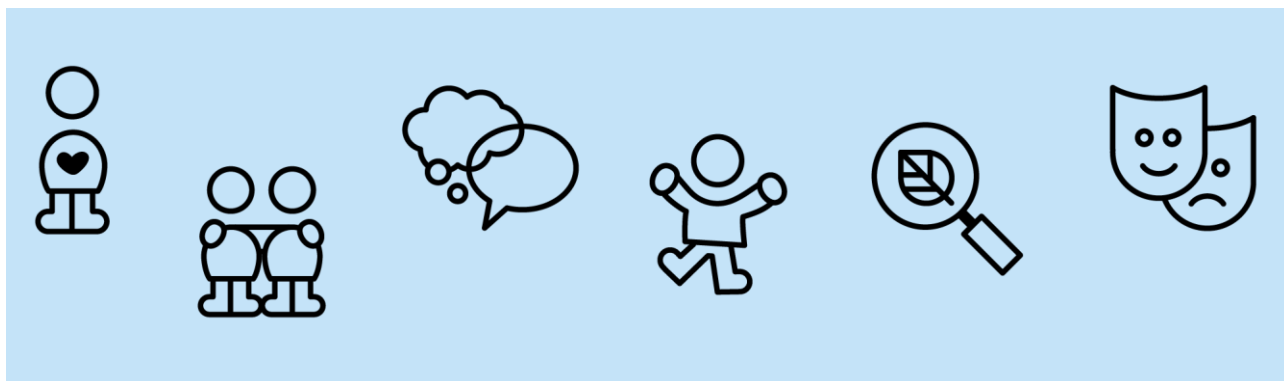

Børnehuset Dalgården er en selvejende, integreret institution. Vi har cirka 135 børn fordelt på 4 vuggestuegrupper og 4 børnehavegrupper i 3 huse. Dalgården ligger i den vestlige ende af Gentofte Kommune, lige ved Munketorvet og Vangede Station. Vi har forholdsvis let adgang til grønne områder, kulturelle tilbud og offentlig trafik, og ture ud af huset er et væsentligt element i vores hverdag.

Dalgården består af 3 bygninger; Spirehuset, Væksthuset og Drivhuset. De to førstnævnte stammer fra 70'erne, mens Drivhuset er noget yngre. Omkring husene ligger legepladser med god plads og mange aktivitetsmuligheder, samt to små værksteder, hvor børnene kan fordybe sig i kreative aktiviteter.

Dalgården er kompetencecenter, hvilket betyder, at en håndfuld af vores pladser er reserveret til børn, som har særlige udfordringer i deres liv. Det kan være børn, der har brug for ekstra hjælp til deres følelsesmæssige og sociale udvikling, eller det kan være børn, der er sårbare på grund af familiens situation. Endvidere er vi "præmaturinstitution", hvilket betyder, at vi har særlig viden om for tidlige fødte børns behov, og vi samarbejder tæt med kommunens præmatur-sundhedsplejersker.

Vores status som kompetencecenter og præmaturinstitution har også betydning for vores pædagogik. Social Inklusion og rummelige fællesskaber er bærende principper i den måde, vi organiserer hverdag, rutiner og aktiviteter på, og i den respons, børnene møder fra de voksne.

Pædagogisk grundlag

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i et fælles pædagogisk grundlag.”

”Det pædagogiske grundlag består af en række fælles centrale elementer, som skal være kendetegnende for den forståelse og tilgang, hvormed der skal arbejdes med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i alle dagtilbud i Danmark.”

”De centrale elementer er:

- **Børnesyn.** Det at være barn har værdi i sig selv.
- **Dannelse og børneperspektiv.** Børn på fx 2 og 4 år skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse.
- **Leg.** Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud.
- **Læring.** Læring skal forstås bredt, og læring sker fx gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter og udforskning af naturen og ved at blive udfordret.
- **Børnefællesskaber.** Leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale sætter rammerne for.
- **Pædagogisk læringsmiljø.** Et trygt og stimulerende pædagogisk læringsmiljø er udgangspunktet for arbejdet med børns læring.
- **Forældresamarbejde.** Et godt forældresamarbejde har fokus på at styrke både barnets trivsel og barnets læring.
- **Børn i udsatte positioner.** Alle børn skal udfordres og opleve mestring i lege og aktiviteter.
- **Sammenhæng til børnehaveklassen.** Sammenhæng handler blandt andet om at understøtte børns sociale kompetencer, tro på egne evner, nysgerrighed mv.”

”Loven fastsætter, at alle elementer i det fælles pædagogiske grundlag skal være udgangspunkt for arbejdet med den pædagogiske læreplan og dermed det pædagogiske arbejde med børns læring i dagtilbud.”

”Nogle elementer i form af fx børnesynet skal altid være til stede i det pædagogiske læringsmiljø, mens andre elementer som fx arbejdet med at skabe en god overgang til børnehaveklassen kan være mere til stede i nogle sammenhænge end andre.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 14

Børnesyn, Dannelse og børneperspektiv, Leg, Læring og Børnefællesskaber

Hvordan kommer de fem centrale elementer fra det fælles pædagogiske grundlag til udtryk hos os og bliver omsat i vores hverdag sammen med børnene?

Børneperspektiv

I Dalgården spørger vi jævnligt os selv: hvordan ser det her ud fra barnets perspektiv? Det har indflydelse på mange elementer af både rutiner og aktiviteter. **Den gode afsked** med forældrene om morgenen, så man kan tage hul på sin dag. **Respekten** for, at et barn kan vågne i eget tempo, i stedet for at blive taget op, så snart det åbner øjnene efter middagsluren. **Tiden** i garderoben til selv at finde ud af, hvordan lynlåsen kommer forbi det kritiske punkt. Aktiviteter, hvor alle børns **mulighed for deltagelse** er i fokus. Mulighed for **fysisk udfoldelse** indendørs, når det er vådt og mørkt ude.

Dannelse

For at kunne blive en ansvarlig samfundsborger, må man have erfaringer med medindflydelse. Medindflydelse i Dalgården forekommer ofte i form af **konkrete valg**, eller når de voksne i planlægningen tager **udgangspunkt i børnenes forslag og interesser**. Medindflydelse kan også give sig udtryk i en **fortolkning af barnets behov**, hvor de voksne træffer et valg på barnets vegne.

For at kunne træffe et valg eller gøre sin indflydelse gældende, må man nemlig dels have et **fundament af forskellige erfaringer**, som gør ens valg **kvalificeret**, og dels blive præsenteret for valg **i et omfang og en ramme, man forstår**. Man må også generelt have erfaringer med at udøve sin **selvstændighed**, fx under påklædning eller deltagelse i borddækning, for at kunne se sig selv som et individ med egne tanker og ønsker. Og med denne erfaring kommer også muligheden for at påtage sig et **ansvar**, fordi man begynder at kunne forudsige konsekvenserne af sine valg.

Leg

Vi kalder gerne de børneinitierede aktiviteter for **"fri leg"**, for at give dette begreb en revival. Den voksnes opgave i forhold til børnenes frie leg kan være som **guide og facilitator** – være med til at starte en leg op, introducere nyt legetøj, og byde ind med ideer og initiativer, hvis legen går i stå eller ikke udvikler sig. Guidningen sker i respekt for børnenes niveau og med blik for deres **intentioner**. Vi indretter læringsmiljøet, så legetøjet præsenteres **indbydende og tilgængeligt**, og oprydning har høj prioritet.

I de vokseninitierede aktiviteter og rutiner er der forskellige elementer, der bidrager til børns legeudvikling. Selve vores **hverdagsstruktur og rutiner** bidrager til et overskud hos børnene, idet roen og trygheden i de vante rammer giver mentalt overskud og mod til at udforske omgivelserne. Introduktion af nyt legetøj følges op af **tid** for børnene til at undersøge det, både selv og sammen med voksne. Vores **ture ud af huset** betyder nye, midlertidige læringsmiljøer, som inspirerer børnene til nye lege og nye relationer. Vores **æstetiske aktiviteter** bidrager til nye sanseoplevelser og færdigheder, men giver også anledning til nye følelser, relationer og inspiration til legen.

Det brede læringsssyn

I Dalgården er vi opmærksomme på læringspotentialer i mange af hverdagens rutiner og aktiviteter. Vi ser fx på **barnets nærmeste udviklingszone**, når vi motiverer og sætter rammerne for læring. **Hjælp til selvhjulpenhed** bliver givet, så det præcis rammer ind mellem hvad barnet kan og endnu ikke mestrer.

Social læring finder sted, hver gang børn er **sammen om noget**. Det betyder, at de mange situationer, hvor vi gør noget sammen – fx måltiderne – rummer masser af læring. **Interaktionen** mellem børn og voksne ved bordet er derfor vigtig – vi har fokus på børnenes oplevelse af sult og mæthed, deres valg af mad, deres selvhjulpenhed og motoriske udvikling, deres dialog med hinanden m.m.

Den frie leg er et læringsrum fyldt med muligheder – derfor giver vi tid og plads til legen, guider og inspirerer, når der er behov, og støtter børn, der har svært ved at deltage.

Vokseninitierede aktiviteter rammesættes efter den aktuelle børnegrupperes niveauer, og kan **differentieres** inden for aktiviteten, for at give alle børn deltagelsesmuligheder. "Deltagelse" skal forstås bredt – fx kan et barn have behov for at observere de andre børn nogle gange, før de selv afprøver aktiviteten, eller de kan få en voksens hjælp, indtil de kan selv.

Børnefællesskaber

I Dalgården skelner vi overordnet set mellem de fællesskaber, som børnene selv tager initiativ til – især legefællesskaberne – og de fællesskaber, som de voksne organiserer – fx gruppedannelse, aktiviteter, måltider m.v.

I DE ORGANISEREDE FÆLLESSKABER skal vi træffe en række valg omkring **rammer, metoder og indhold** i fællesskabet, først og fremmest med udgangspunkt i **børneperspektivet**. Vi overvejer, om vi giver alle børn gode **deltagelsesmuligheder**, om vi understøtter børnenes **relationer**, og om indholdet er **meningsfyldt** for børnene. Vi **fordeler rollerne** imellem os – dvs. aftaler, hvem der har ansvaret for indholdet, og hvem der støtter børnenes deltagelse.

Vi er bevidst om, at vores fastlagte mål, metoder og regler ikke må komme til at sætte børn i **udsatte positioner**, fordi de ikke tager højde for det enkelte barns **deltagelsesbetingelser**. Vi skal vurdere både den **generelle udvikling** og den aktuelle **dagsform** hos børnene, og tilpasse forventningerne efter det – også midt i aktiviteten. **Konflikter** mellem den voksnes krav og barnets formåen, ønsker eller behov må ikke udmunde i magtkampe, eller i at barnet bliver udstillet og ekskluderet. Vi skal have en **"pædagogisk bagdør"** på klem, gå i **dialog** med barnet og finde andre løsninger.

Gruppeopdeling tager i videst mulig omfang afsæt i **eksisterende eller potentielle relationer** blandt børnene. I nogle tilfælde kan andre faktorer, fx **aldersrelaterede kompetencemål, sprogarbejde** eller **begrænsninger på gruppestørrelser** dog spille ind. Vi bruger vores viden om børnenes kompetencer og relationer til at organisere en aktivitet, fx hvem børnene sidder ved siden af til samling – da det kan have stor betydning for det enkelte barns læringsudbytte.

Vi ser endvidere på, i hvilken grad børnene kan have **medindflydelse**, og om børnenes **"spor"** (dvs de tegn vi ser på deres aktuelle interesser) kan indgå i planlægningen. Vi er klar til at **styre i en anden retning**, hvis vi kan se, at vores valg af rammer, metoder og indhold ikke er **meningsfyldt** for børnene.

UNDER BØRNEGENES FRIE LEG har vi ansvar for at sikre, at børnenes fællesskaber udvikler sig i retning af **rummelighed og ligeværdig deltagelse**, og for at støtte børnene i at tilegne sig **stærke sociale kompetencer** i takt med deres udvikling. Vi skal være opmærksom på, hvordan vores måde at sætte de **fysiske og**

sociale rammer på og ”blande os” i legen, både kan fremme og hæmme børnenes relationsdannelse og deltagelsesmuligheder.

Vi søger at **organisere de fysiske og praktiske** rammer, så alle børn kan finde **plads og ro** til deres leg. Nogle børn kan have brug for at blive **skærmet** fra det store fællesskab, for at finde trygheden til at indgå i små relationer, mens andre børn har behov for rammer, hvor det er okay at løbe, larme og fylde. De voksne skal **fordele sig** sådan, at de børn, der har brug **for støtte i legen**, kan få det.

Børnenes egne legefællesskaber kræver **forståelse og respekt** fra de voksnes side. Vi må sætte os ind i legens indre dynamik, hvis vi vil hjælpe med at **udvikle** legen og relationerne. Vi skal overveje de **dilemmaer** der opstår, når et barn gerne vil ind i et fællesskab, som ikke uden videre åbner sig for barnet. Det kan fx handle om, hvordan vi hjælper vi det enkelte barn ind i et fællesskab, uden at ødelægge en leg, der er i gang, og i respekt for de øvrige børns behov for selvbestemmelse; i hvilken grad det fællesskab, som et barn er tiltrukket af, overhovedet er relevant og realistisk for barnet; og hvordan vi kan gøre et barn attraktivt for et fællesskab – eller måske gøre andre fællesskaber attraktive for barnet.

FORÆLDRENE SPILLER OGSÅ EN VIGTIG ROLLE i børnefællesskaberne, fx gennem **forberedelse** til aktiviteter, opfordring til **legeaftaler** m.v. Her skal vi have blik for, at forældre også har forskellige deltagelsesbetingelser.

Pædagogisk læringsmiljø

Hvordan skaber vi hele dagen et pædagogisk læringsmiljø, der giver alle børn mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes?

Læringsmiljø forstår vi som en kombination af den **fysiske indretning**, den **tidsmæssige ramme** for dagen og den **pædagogiske interaktion** mellem voksne og børn. Det er nemt at få øje på læringspotentialer i en samling, tur eller sprogleg, men der kan være lige så meget (og lige så vigtig) læring forbundet med den frie leg inde og ude, og rutinerne på puslebordet, i garderoben og ved måltidet. Når personalet er bevidst om læringspotentialer i **hverdagens forskellige scenarier**, er det muligt at få øje på og støtte det enkelte barn i dets **nærmeste udviklingszone**.

Når børnene engagerer sig i **fri leg**, giver det anledning til en lang række læringsmuligheder på især det sociale område, fx at opsøge og få adgang til legefællesskaber, som børnene selv organiserer; lige fra to børn i dukkekrogen til tyve børn på en hjemmelavet motorikbane; at skiftes og deles om populært legetøj; at samarbejde om opbygningen af legeuniverser, fx konstruktionsleg; at sortere og lægge legetøj på plads efter legen.

Når stuen opdeles i **legezoner** med tydelig funktion, skaber det ro og færre konflikter blandt børnene; de kan koncentrere sig om deres leg, og den voksne kan indgå i legen med henblik på at vejlede børnene i at bruge legetøjet, og i at indlede og fastholde legekontakter. Det betyder ikke, at legetøj ikke må kombineres hen over legezoneerne, men når alt har en fast og logisk plads, er det nemmere for børnene at orientere sig, både når legen skal udvikles og når den skal ryddes op.

Også dagens og ugens **rutiner og struktur** giver anledning til specifik læring, når vi fx sætter god tid af i garderoben, så børnene har mulighed for hele tiden at nå et lille skridt videre i selvhjulpenhed, og den sociale læring, når børnene (på eget initiativ eller på opfordring fra de voksne) hjælper hinanden med tøjet; eller når vi fx tager på tur med børn fra andre stuer, og børnene oplever at skulle holde nogen i hånden, de ikke er på stue med; det kan være grænseoverskridende for børnene til at begynde med, men rummer en værdifuld læring på sigt, som kommer dem til gavn ved skolestart.

I 2024 vil vi arbejde med udviklingen af vores legepladspædagogik. Vi tilbringer mange timer på legepladsen hver dag, og det seneste pædagogiske tilsyn peger på, at vi måske ikke udnytter denne tid optimalt. Både i vuggestue og børnehave vil vi derfor undersøge, om vi kan bruge legepladsens tid og rum til at øge børnenes læringsudbytte og deltagelsesmuligheder i højere grad, end det er tilfældet i dag. Det indebærer både iagttagelser og analyser af børns og voksnes nuværende adfærd, og forsøg med forskellige indsatser, blandt andet med fokus på personalets mulighed for aktivt og systematisk at facilitere gode lege og aktiviteter for alle børn.

Samarbejde med forældre om børns læring

Hvordan samarbejder vi med forældrene om barnets og børnegruppens trivsel og læring?

Til hvert læringstema i læreplanen har vi udarbejdet en beskrivelse af hhv vuggestuens og børnehavens primære indsats, og i tillæg hertil en beskrivelse af, hvad forældrene kan gøre hjemme for at understøtte de forskellige mål. Disse kan inspirere den brede del af forældregruppen, som har ressourcerne og motivationen til at gøre en indsats, der supplerer institutionens arbejde. Beskrivelserne ligger tilgængeligt på vores hjemmeside.

Vi opfordrer også forældrene til at engagere sig i Dalgårdens aktiviteter; det kan være festudvalg til sommerfesten, deltagelse i ture, bidrag til en børnebuffet med mad fra forskellige lande, besøg på arbejdspladsen osv.

Dalgården har endvidere en meget engageret forældrebestyrelse, som har udarbejdet en folder, der anviser gode råd til forældrene om, hvordan de kan bidrage til det gode samarbejde.

Enkelte forældre kan af forskellige grunde være udfordret i forhold til at understøtte deres barns trivsel og læring og tage del i de små og store fællesskaber. Her yder vi en individuel indsats, lige fra at låne bøger

med hjem fra børnehaven til at henvise til ekstern rådgivning. Vi prøver også at bidrage til forældrenes integration i forældregruppen, fx ved at støtte deltagelse i sommerfest og forældremøder, formidle legekontakter osv.

Børn i udsatte positioner

Hvordan skaber vi et pædagogisk læringsmiljø, der tager højde for og involverer børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes?

Det er afgørende for børn i udsatte positioner, at de mødes med et **positivt resourcesyn** fra de voksne. Vi har et stort ansvar for ikke at tale børnene "ned", hvor det er problemerne og manglerne, der italesættes hele tiden. Vi kan styrke den professionelle praksis hos hinanden ved fx at give **den gode historie** videre om barnets succeser; være optaget af barnets **intention** frem for dets adfærd; indlede samtaler om, hvordan barnet **undgår eksklusion**; **sparre** med hinanden om den gode støtte til barnet; **anerkende**, at selvom vi er professionelle, kan vi have brug for en pause, hvis det er svært at skabe en god relation til et barn i en given situation.

Der gælder det samme for børn i udsatte positioner som for resten af gruppen: de skal mødes i den **nærmeste udviklingszone**. Men da denne kan være markant anderledes end flertallet af de jævnaldrendes, er der både behov for nogle pædagogiske principper, der er en del af den generelle praksis, og nogle, der tilpasses individuelt. For alle børn gælder det fx, at hverdagen har en **fast struktur og tydelige rammer**, som er genkendelige og konsistente; men vi har også mulighed for at lave en **"ramme i rammen"**, hvis et barn fx har brug for pauser eller for færre valgmuligheder. Barnet kan have behov for en **måltrettet støttende indsats** – fx sproggruppe, motorik, vokseninitierede lege; det foregår ofte i **små overskuelige grupper**, sammensat efter fælles behov, men også (potentielle) relationer og interesser; vi udviser accept af børns **forskellige behov**, selvom de afviger fra de forventninger, vi generelt har til alderen – fx tryghed i forhold til at prøve nye ting; **individuel tilpasning** af krav og succeskriterier – det kan være "nok" at sidde i sofaen, mens de andre børn sidder i rundkreds til samling; at have **plan B** klar – hvis man opdager, at man har stillet et krav, som barnet ikke kan honorere; **gentagelser** af det, der er svært, så barnet kan samle sig og øve sig over længere tid; give lige præcis den hjælp, der skal til i situationen – hverken mere eller mindre – og gradvis trække sig, når man ser, at barnet "rykker".

Nøglen til børns deltagelse ligger i begrebet **"social inklusion"**, som vi har arbejdet med gennem 20 år. Helt grundlæggende betyder det, at i stedet for at udpege en "mangel" hos barnet som årsagen til at det ikke passer ind i fællesskabet, arbejder man med **børnegruppens rummelighed** over for det barn, der har særlige udfordringer, og med **deltagelsesmulighederne** i aktiviteter. Eksempler på den pædagogiske indsats kan være **italesættelse** af børnenes individuelle udfordringer som en naturlig ting – vi har alle sammen noget vi er gode til og noget vi skal øve os på; **tilrettelæggelse** af lege og aktiviteter, som alle kan være med til, eller hvor barnets interesser og kompetencer bliver synlige for de andre børn; **formidling** af legekontakt og **støtte** til at organisere legen, så alle kan være med; støtte til **konfliktløsning** og rollen som barnets "advokat", fx for at få en chance mere, hvis man er kommet til at gøre noget uhensigtsmæssigt; **åben ros** til børn, der udviser empati og godt kammeratskab.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at selvom vores primære fokus er på barnet, så skal **hele familien inddrages** i en given indsats. Vi er ikke familiebehandlere, men vi skal rumme og forstå forældrenes situation, og vi skal opretholde en positiv relation, hvor forældrene har tillid til, at vores fælles sag er barnets trivsel. Det kan sommetider være en svær balancegang, på den ene side at bevare den gode relation og samarbejde i hverdagen, på den anden side at tale om (og måske endda underrette om) problematiske forhold i barnets hjemmeliv. Forældrene skal opleve os som ærlig og oprigtige i vores hensigt om at hjælpe.

Sammenhæng til børnehaveklassen

Hvordan tilrettelægger vi vores pædagogiske læringsmiljø for de ældste børn, så det skaber sammenhæng til børnehaveklassen?

Dalgården indgår i netværk med de institutioner, der ligger rundt om Munkegårdsskolen. Her er der et fast samarbejde, som skal styrke sammenhængen mellem institution og skole. Det indebærer blandt andet fælles aktiviteter i månederne før sommerferien, som giver børnene erfaringer med skolemiljøet, og begyndende relationer til kommende skolekammerater og voksne. Det indebærer også, at vi tænker skolen ind i samarbejdet om børn med forskellige udfordringer på et tidligt tidspunkt – eksempelvis, hvis der skal drøftes skoleudsættelse eller søges støtte.

Samtidig har vi en lang tradition for skoleforberedende aktiviteter i Dalgården. Det omfatter blandt andet **kolonien**, som er en slags "teambuilding" for de ældste børn på tværs af stuerne og starten på deres liv som "Guldsmede"; **skøjteløb**, som gør det tydeligt for børnene, at læring er en proces, der kan starte ved nul, og **storeturene**, som bl.a. booster børnenes sociale kompetencer i gruppeaktiviteter, og giver dem erfaringer med tilegnelse og bearbejdning af viden gennem multiple læringsaktiviteter. De mange aktiviteter på tværs giver også børnene erfaringer i at være sammen med andre børn og voksne end de vante på stuen. Samtidig arbejder stuerne individuelt med bl.a. børnenes selvstændighed, selvhjulpenhed, konfliktløsning, koncentration og udholdenhed, ved gradvis at øge kravene og **fjerne "stilladset"**. Det indebærer også en dialog med forældrene om, hvor børnene ideelt skal være i deres personlige og sociale udvikling, når skoletiden nærmer sig, og hvordan vi kan samarbejde om disse mål. Vi afholder både et "Guldsmede-forældremøde" efter sommerferien, hvor de overordnede linjer trækkes op, og individuelle samtaler.

Øvrige krav til indholdet i den pædagogiske læreplan

Inddragelse af lokalsamfundet

Hvordan inddrager vi lokalsamfundet i arbejdet med at skabe pædagogiske læringsmiljøer for børn?

Dalgården har gode traditioner for at inddrage lokalsamfundet og de kommunale tilbud i den pædagogiske praksis: ture i områdets grønne områder, legepladser og lokale butikker; kommunens biblioteker til boglån og arrangementer; lokale frivillige fra ældresagen; adgangskort til Eksperimentariet; jule- og andre arrangementer i lokale kirker; skøjteforløb for de ældste børn i Gentofte Skøjtehal; DIS-studerende; praktikanter fra de lokale folkeskoler osv.

Under særlige temaforløb kan vi også inddrage lokale ressourcer, fx genbrugspladsen.

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

Hvordan integrerer vi det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i det pædagogiske læringsmiljø?

Eksempler på værktøjer, som anvendes løbende til at sikre et godt børnemiljø i Dalgården:

- lagttagelse af børns adfærd og "spor", samtaler med børnene for at indfange børneperspektivet – med henblik på at tilpasse læringsmiljøet, så det passer til den aktuelle børnegrupes behov og interesser. Fx udskiftning af legetøj, opdeling af rum i zoner, valg af vokseninitierede aktiviteter, op-hængning af relevante billeder og børnene egne produktioner m.v.
- Brug af elektronisk "øre" på væggen, der viser støjniveauet; adskilte tilbud om både stille og livlig aktivitet i perioder, hvor vi er meget inde.
- Anvendelse af materialet fra Mary-fonden (Fri for Mobberi/Bedre Venner) for at stimulere børnene til større gensidig omsorg og rummelighed.

De seks læreplanstemaer

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i seks læreplanstemaer samt mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring inden for og på tværs af de seks læreplanstemaer.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 32

Alsidig personlig udvikling

”Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 36-37

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

DET GØR VI i vuggestuen (blandt andet):

- **De voksnes tilgang:** Vi er nærværende og empatiske i mødet med børnene, åbne for børnene initiativ til samspil, forudsigelige i vores reaktioner, insisterende i vores bestræbelse på at skabe tryghed og velvære for børnene, og anerkendende over for børnenes ret til at tænke og føle selvstændigt, også når deres tanker og følelser kommer ”på tværs” af regler og rutiner.
- **Barnets nærmeste udviklingszone:** Vi udfordrer børnene på det niveau, de er i deres udvikling, så de hele tiden oplever en tilpas blanding af ”jeg kan” og ”jeg vil gerne kunne”, fx omkring selvhjulpethed. Dette foregår i skiftende fællesskaber, hvor børnene kan spejle sig i hinanden.

- **Fordybelse:** Vi indretter os fysisk og sætter pædagogiske rammer op, som gør det muligt for børnene at holde fokus på en selvvalgt eller fælles aktivitet længst muligt, fx små spisefællesskaber, legezoner, aktivitetsgrupper m.v. Hverdagens rutiner skaber det forudsigelige grundlag, som giver børnene overskud til at eksperimentere og udvikle nye færdigheder.
- **Medindflydelse:** Vi tilbyder børnene små valg, fx hvilken sang vi skal synge til samling og hvad de vil have på deres mad. Vi har et stort udbud af legetøj, og vi præsenterer og demonstrerer det for børnene, så de kan vælge kvalificeret hvad de vil lege med.
- **Ens og forskellig:** Vi sætter fokus på hvad vi alle sammen har og kan og gør, og hvad der er forskelligt – fx påklædning, hårfarve og sprog. Vi viser, at det er acceptabelt at søge adgang til et fællesskab, lige såvel som at trække sig fra det.
- **Intentioner og følelser:** Vi bruger bl.a. plancherne fra Fri for Mobberi til at forstå og genkende følelser i os selv og hinanden. Vi hjælper børnene med at sætte ord på og formidle deres initiativer til samspil med andre børn, og øver hensigtsmæssige reaktioner på de andre børns initiativer og adfærd, fx når der er optakt til konflikt.

DET GØR VI I BØRNEHAVEN (blandt andet):

- **De voksnes tilgang:** Vi er nærværende og empatiske i mødet med børnene, tilgængelige når børnene har behov for hjælp, forudsigelige i vores reaktioner, insisterende i vores bestræbelse på at skabe tryghed og selvværd hos børnene, og anerkendende over for deres ret til at tænke og føle selvstændigt, også når deres tanker og følelser kommer ”på tværs” af regler og rutiner.
- **Barnets nærmeste udviklingszone:** Vi udfordrer børnene på det niveau, de er i deres udvikling, så de hele tiden oplever en tilpas blanding af ”jeg kan” og ”jeg vil gerne kunne”. Vi sætter ord på, at det er sejt at blive ved med at øve sig på noget svært, fx skøjteløb, og at man må sige ”pyt” og prøve igen, når noget mislykkes.
- **Fordybelse:** Vi indretter os fysisk og sætter pædagogiske rammer op, som gør det muligt for børnene at holde fokus på en selvvalgt eller fælles aktivitet længst muligt, fx små faste spisefællesskaber, legezoner, aktivitetsgrupper m.v.
- **Medindflydelse:** Vi tilrettelægger vores aktiviteter på en måde, så børnene får noget at vælge imellem. Vi lytter til børnenes forslag og interesser, og prøver at indarbejde dem i planlægningen. Børnenes har masser af fri tid til at lege selvvalgte lege. Vi støtter børnene i at forhandle legens indhold og udvikling, så alle føler at de er med til at bestemme.
- **Ens og forskellig:** Vi italesætter det nødvendige ”vi”, som kan være vigtigere end ”jeg”, fx når man skal gøre noget i fællesskab. Vi taler med børnene om forskellige forudsætninger, færdigheder og præferencer som en naturlig del af livet – alle har lov at deltage på egne betingelser, og alle har noget de er gode til og noget de skal øve sig på.
- **Intentioner og følelser:** Vi bruger bl.a. Fri for Mobberi til at snakke om følelser i os selv og hinanden. Vi sætter ord på empatien – ”hvordan tror du han har det, når han ikke må være med?” og giver redskaber til at sige fra og løse konflikter.

Social udvikling

”Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed.

Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj m.m.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 38-39

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

DET GØR VI i vuggestuen (blandt andet):

- **Relationer:** Der er god tid og plads til at lege. De voksne italesætter børnenes styrker og interesser over for de andre børn, og støtter dannelsen og opretholdelsen af små legefællesskaber. De voksne opfordrer til gensidig hjælp og omsorg.
- **Samling:** Vi snakker og synger om, hvem der er kommet og hvem der mangler.
- **Spil og aktiviteter:** Små organiserede grupper til aktiviteter og leg giver ro og mod til at deltage og til at tage initiativ til kontakt. Vi spiller spil og leger lege, hvor man skiftes og venter på tur, fx billedlotteri og motorikbane. Vi bruger materialet fra Fri for Mobberi til at snakke om følelser og relationer.
- **Tur:** Vi øver os i at gå med hinanden i hånden i en gruppe og være opmærksomme på trafikken.
- **Selv- og medbestemmelse:** Børnene får små, overskuelige valgmuligheder, fx til samling og ved frokosten.
- **Konfliktløsning:** Børnene får hjælp til at aflæse hinanden og finde handlemuligheder i konflikter.

DET GØR VI i børnehaven (blandt andet):

- **Relationer:** Der er god tid og plads til at lege. De voksne italesætter børnenes styrker og interesser over for de andre børn, og støtter dannelsen og opretholdelsen af legefællesskaber. De voksne opfordrer til gensidig hjælp og omsorg. Stuerne mødes i aktiviteter på tværs for at give børnene flere muligheder for relationsdannelse og erfaring.
- **Samling:** Vi øver os i at vente på tur, række hånden op, lytte til hinanden. Vi taler om forskellige emner, der har med sociale regler, relationer og følelser at gøre, og bruger materialerne fra Fri for Mobberi.

- **Spil og aktiviteter:** Vi spiller spil og leger lege, hvor man skiftes, venter på tur, og modtager kollektive beskeder.
- **Tur:** Vi øver os i at færdes som flok i mange miljøer, fx skov, museum, bibliotek, offentlig trafik.
- **Selv- og medbestemmelse:** Børnene har mange muligheder for selvvalgte aktiviteter i dagens løb, og børnenes interesser og forslag bidrager til de voksnes planlægning. De voksne gør det samtidig tydeligt, hvornår børnene ikke har et valg. Børnenes deltagelse i beslutningsprocesserne kan ligge på mange niveauer, fra blot at blive hørt, til at få det afgørende ord – det afhænger selvfølgelig af situationen. Vi søger også at hjælpe børnene med at vælge *sundt* – den, man helst vil lege med, er ikke nødvendigvis den bedste legerelation, men det er den, man går efter, indtil man opdager at der er andre muligheder.
- **Konfliktløsning:** Børnene støttes i at finde forståelse for hinandens intentioner og synspunkter, og løse konflikter selv. Børnene hjælpes til at give og modtage afvisninger på en acceptabel måde og respektere hinandens grænser.

Kommunikation og sprog

”Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale.

Det centrale for børns sprogtilegnelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt, at det pædagogiske personale er bevidst om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene guides til at indgå i fællesskaber med andre børn.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 40-41

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

DET GØR VI i vuggestuen (blandt andet):

- **Sproglig opmærksomhed og rollemodel:** De voksne har hele tiden børnenes sproglige udvikling i bevidstheden – både når vi taler med hinanden og med børnene. Vi er opmærksomme på børnenes initiativer til kommunikation, og giver dem tid til at udtrykke sig. Vi taler tydeligt og bruger kropssprog og konkrete (fysiske genstande) til at kommunikere med.

- **Dialog i hverdagen:** Vi sætter ord på alle dagens handlinger, både leg, aktiviteter og rutiner. Vi hjælper børnene med at udtrykke følelser og intentioner, og støtter deres kommunikation i samspillet med os og med hinanden.
- **Samling og aktiviteter:** Vi bruger sprogkufferter og sprogposer med konkrete og lege, der sætter dialogen i gang. Vi taler til hinanden, lytter til hinanden og venter på tur. Vi synger sange fra sangbøgerne, bruger rim og remser og dialogisk læsning.
- **Tema/fokusområder:** Fx ugens ord, ugens dyr, ugens bog, ugens sang. Vi anvender materialet "Vi Lærer Sprog".
- **Visualisering:** Når det er relevant for gruppen eller aktiviteten, bruger vi billeder eller piktogrammer, som børnene kan følge med i.
- **Løbende justering af indsats:** Hvis vi vurderer, at et eller flere børn er udfordret på et bestemt punkt, ændrer vi på vores aktiviteter, så de i højere grad støtter barnets/børnenes udvikling, og samarbejder med forældrene om en større indsats, evt. med hjælp udefra.

DET GØR VI I BØRNEHAVEN (blandt andet):

- **Sproglig opmærksomhed og rollemodel:** De voksne har hele tiden børnenes sproglige udvikling i bevidstheden – både når vi taler med hinanden og med børnene. Vi er opmærksomme på børnenes initiativer til kommunikation, og giver dem tid til at udtrykke sig. Vi inviterer børnene til samtale om de ting, der optager dem, også fælles samtaler med flere deltager (fx under måltiderne).
- **Dialog i hverdagen:** Vi snakker om de ting, børnene oplever, både hjemme og på tur, og om ting, der er sket og ting der skal ske. Vi hjælper børnene med at udtrykke følelser og intentioner, og støtter deres kommunikation i samspillet med os og med hinanden: Vi giver dem sproglige redskaber til at indgå i relationer og løse konflikter.
- **Samling og aktiviteter:** Vi taler med hinanden og venter på tur. Vi synger sange fra sangbøgerne, bruger rim og remser, fortælling, højtlesning og dialogisk læsning. Vi klapper stavelser og introducerer bogstaver og sproglyde. Vi spiller spil, fx billedlotteri, leger med overbegreber og modsætninger, og quizzer om almenviden på børneniveau. Vi læser højt, og børnene genfortæller elementer og snakker om temaer fra historien.
- **Tema/fokusområder:** I temaforløb introduceres nye ord og begreber, også abstrakte begreber som fx "gamle dage" eller "højtider".
- **Visualisering:** Tegninger, fotos og genstande supplerer ord og begreber, fx under temaforløb. Alfabetet hænger fast fremme på stuerne.
- **Løbende justering af indsats:** Hvis vi vurderer, at et eller flere børn er udfordret på et bestemt punkt, ændrer vi på vores aktiviteter, så de i højere grad støtter barnets/børnenes udvikling, og samarbejder med forældrene om en større indsats, evt. med hjælp udefra.

Krop, sanser og bevægelse

”Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel.

Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for erfaring, viden, følelsesmæssige og sociale processer, ligesom al kommunikation og relationsdannelse udgår fra kroppen”.

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 42-43

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

DET GØR VI i vuggestuen (blandt andet):

- **Vores legepladser:** Vores legepladser giver mulighed for en bred vifte af aktivitetsmuligheder for børnene, hvor de på egen hånd eller med voksnes støtte kan udforske og udfordre deres sanser og grovmotoriske kompetencer, fx med sand, græs, trapper, rutsjebane, gynger og scootere.
- **Ture:** Små gåture i nærmiljøet øver styrke og udholdenhed. Skoven byder på forskelligt underlag, ting man kan kravle på/over/under, ting man kan bære og smide, og et væld af sanseindtryk.
- **Fælles lege og motorik indenfor:** I motorikrummene er der redskaber og måtter, hvor vi kan tumle og eksperimentere med forskellige bevægelser. Vi trækker hinanden rundt på tæpper, leger sang- og fagtelege, og bruger musikinstrumenter. Vi synger med små stemmer og høje stemmer, vi hvisker og råber. Vi leger med sansebræt og kartoffelmel, og med puslespil og forskellige kreative aktiviteter, der stimulerer finmotorikken. Vi øver fordybelse og mindfulness.
- **Selvhjulpenhed:** Vi har hele tiden blik for, hvad barnet kan selv og hvad det er lige ved at kunne, så børnene gør så meget som muligt selv omkring måltider, bleskift, af/påklædning, håndvask osv.
- **Kropsbevidsthed:** Vi benævner kroppens dele under leg og daglige rutiner. Vi giver børnene tæt kropskontakt, tumler og kilder. Sætter ord på sult, tørst og mæthed, på velvære og ubehag, på træthed og bevægelsestrang.
- **Løbende justering af indsats:** Hvis vi vurderer, at et eller flere børn er udfordret på et bestemt punkt, ændrer vi på vores aktiviteter, så de i højere grad støtter barnets/børnenes udvikling, og samarbejder med forældrene om en større indsats, evt. med hjælp udefra.

DET GØR VI i børnehaven (blandt andet):

- **Vores legepladser:** vi tilbringer mange timer på legepladsen, hvor vi tilbyder en bred vifte af aktivitetsmuligheder for børnene – stille lege og vilde lege, selvkørende lege og lege med voksne som

deltagere, støtte til at udfordre sig selv og finde på nye måder at bruge kroppen og sanserne på, nye og gamle regellege, boldspil og aktiviteter.

- **Ture:** Mange ture går til skoven, legepladser og andre steder, hvor der er anderledes muligheder for at bruge sin krop og sine sanser. Vi har fokus på at udvikle børnenes styrke og udholdenhed gradvis, så turene bliver længere og mere udfordrende, jo ældre børnene bliver.
- **Fælles lege og motorik indenfor:** Yoga, sanglege, fagtelege og tumlelege giver mange gode oplevelser med at bruge sin krop, rytme og koordination i fællesskabet. Og selvom pladsen kan være trang, så er der altid plads til små motoriske opgaver som en del af hverdagens rutiner, fx "hop ud og vask hænder", og større organiserede aktiviteter, fx stopdans og "jorden er giftig".
- **Selvhjulpethed:** Vi ser træning af sko, lynlås, knapper osv som en del af dagens aktivitet, og sætter tid af til, at alle kan nå at gøre alt det, de selv kan, med mindst mulig hjælp.
- **Kropsbevidsthed:** Vi øver os i at være tæt sammen, men også at sætte grænser for sig selv og trække sig væk, hvis man har brug for det. Vi giver gradvis børnene mandat til selv at mærke efter (og reagere på) om de er varme, kolde, tørstige, sultne, trætte osv.
- **Løbende justering af indsats:** Hvis vi vurderer, at et eller flere børn er udfordret på et bestemt punkt, ændrer vi på vores aktiviteter, så de i højere grad støtter barnets/børnenes udvikling, og samarbejder med forældrene om en fokuseret indsats, evt. med hjælp udefra.

Natur, udeliv og science

"Naturoplevelser i barndommen har både en følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv dimension.

Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Men naturen er også grundlag for arbejdet med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur."

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 44-45

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

DET GØR VI i vuggestuen(blandt andet):

- **Ture:** Vi besøger de lokale naturområder for at opleve dyre- og plantelivet i forskellige miljøer: park, sø, mose, skov og strand. Vi tager på Eksperimentariet og leger i Miniverset.
- **Legepladsen:** Vores egen legeplads byder på sand, sten, planter, insekter og fugle, som vi kan sanse og undersøge sammen med børnene, når vi er ude. Her kan vi også iagttage vejr, vind, temperatur, lys og mørke, og snakke om hvad det er der sker, når vejret eller årstiden skifter. Vi starter dialoger om alt det levende, der er omkring os, og hjælper børnene til at passe på det.
- **Kreativt:** Vi bruger ting vi har samlet, eller gengiver ting fra naturen, i kreative processer.
- **Spire/gro:** Hvert forår planter og sår vi blomster og nytteplanter, og følger deres udvikling hen over sommeren.
- **Tema, dialog og leg:** Vi har små temaer om fx bondegårdsdyr. Vi leger med dyrefigurerne, snakker om hvad de hedder og hvad de siger, synger sange og læser bøger. Vi har "VLS"-forløb om natur og dyr.
- **Eksperimenter:** Vi sætter lege i gang udenfor med vand, jord, mudder, luft, sne og is, og indenfor med ting der er tunge/lette, bløde/hårde, store/små, faste/flydende osv. Vi sætter ord på sammenhænge, fx sneklumpen, der kom med ind i varmen, og så smeltede den. Vi giver børnene puslespil, der støtter iagttagelsesevne og vedholdenhed.
- **Bæredygtighed:** Vi starter de gode vaner op med at slukke for vandet og smide skrald i skralde-spanden.

DET GØR VI i børnehaven (blandt andet):

- **Ture:** Vi besøger de lokale naturområder for at opleve dyre- og plantelivet i forskellige miljøer: park, sø, mose, skov og strand. Vi tager lup og bøger med, fotograferer og filmer. Vi tager på Eksperimentariet og leger i Miniverset.
- **Legepladsen:** Vores egen legeplads byder på sand, sten, planter, insekter og fugle, som vi kan sanse og undersøge sammen med børnene, når vi er ude. Her kan vi også sanse vejr, vind, temperatur, lys og mørke. Vi tænder bål, laver spire-gro-forsøg, dyrker frugt, grøntsager og krydderurter, og har "vild-med-vilje" arealer, der giver levesteder for dyrene.
- **Kreativt:** Vi bruger ting vi har samlet, eller gengiver ting fra naturen, i kreative processer.
- **Tema, dialog og leg:** Vi taler om kalenderen, vejret og årstiden, hvad der sker i naturen og hvad det betyder for fx påklædning og aktiviteter. Vi bruger daglige gøremål og situationer som anledning til at tale om mål og vægt, antal og mængde, størrelse, alder og tidens gang. Vi har legetøj der gengiver naturen, fx dyr, og vi læser bøger, synger sange og leger fælles lege, hvor dyr og natur indgår. Vi følger børnenes interesse og kører små temaer om fx fugle. Vi lægger puslespil og spiller spil, der udfordrer iagttagelse, hukommelse og logisk tænkning.
- **Eksperimenter:** Vi bygger høje tårne og ser, hvornår de vælter, vi ser hvad der sker, når man blander gær i dejen og sæbe i vandet, vi blander farver, leger med is og sne.
- **Bæredygtighed:** Vi sorterer affaldet fra madpakkerne ved bordene, og snakker med børnene om hvorfor man skal spare på vand og elektricitet, og hvordan man passer på naturen omkring sig, fx tager sit skrald med hjem, lader være at brække grene af træerne osv.

Kultur, æstetik og fællesskab

”Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet.

Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 46-47

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

DET GØR VI i vuggestuen (blandt andet):

- **Forskellighed som ressource:** I vores møde med børnene italesætter vi forskelle i sprog, udseende, familierelationer, vaner, påklædning m.v. som noget positivt og ønskværdigt. Børnene indgår også i fællesskaber på tværs af hele Dalgården, hvor de møder børn fra andre stuer i både vuggestue og børnehave.
- **Værksted og kreativitet:** Når børnene præsenteres for kreative materialer og aktiviteter, enten på stuen eller i vores værksted, får de nye sanseindtryk, erfaringer med farver, materialer og forestillingsevne, nye ord og forståelse for processer.
- **Æstetik:** Vi hjælper børnene med at sætte ord på deres sansemæssige oplevelse af fx musik, billeder, stemninger, og når de selv skaber noget med deres hænder. Vi indretter stuerne med blik for æstetikken – det skal være indbydende at komme ind, og børnene hjælpes til at passe godt på tingene.
- **Kultur som fællesskab:** Måltider, samling, højtlesning og leg er eksempler på fællesskaber, der har en kulturel og æstetisk ramme, fx når vi sidder i rundkreds, siger værsgo og tak, leger gamle sangleg osv.
- **Højtider:** Vi fejrer de kendte højtider med fest og forskellige aktiviteter, fx fastelavn, påske, jul, og til en vis grad Halloween. Der er fokus på det hyggelige, kreative, og introduktion til traditionerne.
- **Dalgårdens egne traditioner:** Vi har årligt tilbagevendende begivenheder for børnene og deres familier – fx Bedste-Bagedag, sommerfest og julehygge. Og vi fejrer selvfølgelig børnenes egne fødselsdage. Traditioner er med til at skabe tryghed og genkendelighed i børnenes liv.
- **Lokale kulturtilbud:** Vi besøger bl.a. biblioteket.

DET GØR VI I BØRNEHAVEN (blandt andet):

- **Forskellighed som ressource:** Vi starter dialoger om børns forskellige livsforhold, kulturer, udseende, sprog, behov og præferencer. Vi støtter børnene i at fortælle om deres families hverdag og traditioner, og vi markerer familiernes forskellige højtider som Eid og kinesisk nytår. I Play and Learn møder børnene især de engelsksprogede landes sprog og traditioner, fx gennem sange og videoer.
- **Værksted og kreativitet:** Vi tager udgangspunkt i både sanserne og fantasien, når børnene tegner, maler, klipper, klitrer, modellerer osv. Værkstedsaktiviteter indgår i temaarbejde, så børnene kan bearbejde ny viden og ideer, og samtidig få kendskab til farver, materialer og processer. Samtidig tilbyder vi løbende små selvkørende kreative aktiviteter som perleplader og tegnebord, som er små kulturelle pusterum med åbne fællesskaber, hvor børnene kan holde en pause og mødes om et fælles tredje, mens finmotorik, sanser og æstetisk skærpes.
- **Æstetik:** Vi indretter rummene indbydende og funktionelt, så det er let at blive inspireret og finde plads til leg, og let at rydde op. Vi starter dialoger om børnenes sansemæssige oplevelse af fx musik, billeder, stemninger, og når de selv skaber noget med deres hænder.
- **Kultur som fællesskab:** De daglige fællesskaber som måltider, samling og leg har en kulturel ramme, når vi fx står i kø, skiftes til at tale og lytte, har ansvarsopgaver, siger værsgo og tak, leger gamle sanglege osv. Børnene møder og bliver medskabere af kultur, når vi fx leger med dukketeater og dialogisk læsning, og følger op på børnenes interesser med nyt legetøj, farvelægningsark osv., der afspejler den kultur, som børnene bl.a. møder i medierne.
- **Højtider:** Vi fejrer de danske traditioner som fastelavn, påske og jul, og også Halloween, som er en ny "tradition" i Danmark, med de aktiviteter der traditionelt hører sig til, fx tøndeslagning, æggegjagt, Luciaoptog osv. Børnene får samtidig fortællingen om, hvorfor vi fejrer højtiderne.
- **Dalgårdens egne traditioner:** Vi har traditioner for børnene, fx Guldsmedeforløbet for de ældste (koloni, skøjtehal, storeture) og Dalgårdens fødselsdag, og for familien, fx sommerfest og julegløgg. Vi fejrer børnenes fødselsdag, i børnehaven eller hjemme hos barnet, med sang, hurraråb og hjemmelavet gave.
- **Kulturtilbud:** Vi besøger ofte biblioteket, og tager i teateret, ser film, går på museum og andre kulturelle arrangementer/steder.

Evalueringskultur

Hvordan skaber vi en evalueringskultur, som udvikler og kvalificerer vores pædagogiske læringsmiljø? Hvordan dokumenterer og evaluerer vi løbende vores pædagogiske arbejde, herunder sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og de tolv pædagogiske mål?

I Dalgården opfatter vi evaluering som "de voksnes læringsrum". Det finder sted i den formelle ramme, som en fælles refleksionsproces, når vi har afsluttet et forløb. Nogle bruger skemaer, mens andre nøjes med at føre en samtale og skrive referat. Fælles for det er, at det som regel er planlagte aktiviteter med et eller flere specifikke mål, som man kan evaluere på. Og det finder mere uformelt sted i hverdagen, når vi løbende samtaler om det, vi gør, og på stedet justerer formen. Det sker ofte i forbindelse med synlige tegn på, at børnene ikke trives med den form, vi havde valgt, og at deres behov går i en anden retning. I disse tilfælde er evalueringen en form for kvalificeret problemløsning: med baggrund i vores iagttagelser og vores viden om børnenes behov, tilpasser vi hverdagens aktiviteter og rutiner.

Vi anvender også ind i mellem en mere undersøgende evalueringsform med spørgsmål som "Hvilke børn får MINDST udbytte af denne aktivitet?" eller "Hvilke ændringer i læringsmiljøet kan fremme børnenes udbytte af denne praksis?". Denne form for evaluering retter sig mod problemstillinger, som vi ellers let overser, men som bl.a. de pædagogiske tilsyn er med til at gøre synlige for os. Den ansporer os til at kigge på vores praksis med kritiske briller, og efterfølgende diskuterer vi vores "fund" med hinanden. Den bidrager til gensidig inspiration, undren over egen praksis, nye refleksioner og ideer.

Hvordan evaluerer vi arbejdet med den pædagogiske læreplan, som skal foretages mindst hvert andet år?

Den pædagogiske læreplans temaer bliver diskuteret løbende på personalemøderne, og vil blive revideret ved vores årlige Pædagogiske Dag i oktober 2025. Arbejdet med udvikling af legepladsens pædagogik vil have et særligt fokus, og vi forventer at kunne tilføje et afsnit om legepladsen under "Læringsmiljøer" i 2025.